

İlim ve fikir insanları medeniyetlerin inşasında temel yapı taşlarıdır. Mütefekkir, fikirleriyle medeniyetin vücuduna katkı sağlarken, yaşadığı medeniyet havzası da onu inşa eder. Bu karşılıklı etkileşimin çarpıcı örneklerinden birisi de el-Muallimu's-Sânî olarak tanınan Fârâbî'dir. Toplum-medeniyet ilişkileri bağlamında küresel ölçekte etki uyandıran fikirleriyle Fârâbî, insanın toplum içinde yaşama zorunluluğuna dikkat çeker. Bu açıdan O'nun el-Medînetü'l-Fâzılâsı erdemli topluma giden yolda eskimez bir yapıtaşı ve şaheser konumundadır. Fârâbî, erdemli toplumu “erdemli ümmet toplumu” ve “erdemli dünya toplumu” kavram ve tanımlamalarıyla ortaya koyar. Prof. Dr. Ejder Okumuş, bu sayıda “Fârâbî'nin Medeniyet Sosyolojisine Katkıları” başlıklı makalesiyle Fârâbî'nin medeniyet ufkuna dikkatlerimizi çekmekte.

Toplum, medeniyetin din, bilim, felsefe ve sanat ile içerisinde yoğrulduğu bir mekândır. Toplumlar varlığını sürdürebilmek ve gelecek kuşaklara medeniyet mirasını ulaştırabilmek için aile kurumuna ihtiyaç duyar. Nikâh akdi ailenin kurulmasının temel ve ilk adımıdır. Kur'an'ın “güçlü sözleşme” olarak nitelediği ve tarafların hukukunu koruma altına alan nikâh, çok ciddi sonuçlar doğuran bir sözleşmedir. İslâm fıkhı, nikâh konusunda icap, kabul ve ilan gibi belli prensipler belirlemiştir. İslam hukukçuları arasında nikâha dair temel prensipler konusunda fikir birliği bulunmasına rağmen furûatta birtakım görüş farklılıkları da yer almaktadır. Yrd. Doç. Dr. Ömer Yılmaz, günümüzde hâlâ tartışılan bir konu olarak “Hanefilerde Nikâh Akdinin Şekli Bir Şartı Olarak Şahitlik ve Akdin İn'ikadına Etkisi” başlıklı yazısıyla Hanefilerde şahitliğin nikâh akdindeki yeri, hukukî neticelere etkisi ve bu akitteki şekil ve rızaya ilişkin unsurları ele aldı.

Dil, duyguları düşünceleri ifade etmeye yarayan bir araç olmasının ötesinde, konuşanın aklını, vüs'atini ortaya koyan bir parametredir. Allah'ın insanoğluna kelimenin bilgisini öğrettiği günden beri dil, insanların acılarının, sevinçlerinin ve hayata dair bütün varlık alanının ifade vasıtası olmuştur. Kişinin hayata bakışı dile yansır. İnsan aklı kavramlarla zenginleştiçe dilin estetik boyutu da zenginlik kazanır. Bu zenginlik nahiv ilminde tazmin kavramıyla örneklendirilebilir. Bir fiile başka bir fiilin anlamı verilip o fil gibi kullanılması manasına gelen tazmin, ince manalar ihtiva etmesiyle Kur'an-ı Kerim'de sıkça karşımıza çıkan bir üsluptur. Süleyman Taş, tazmin üslubunun örneklerine “Tazmin Üslubu ve Kur'an-ı Kerim'deki İşlevleri” başlıklı makalesinde değindi.

Karmaşık süreçlerin ve küçükü büyüklü travmaların bir sonucu olan intihar, birden çok faktörün etkisiyle ortaya çıkan psikopatolojik bir olgudur. İntihara niyetlenen kişi, kendisini bu noktaya getiren faktörlerin her birini sahip olduğu inanç çerçevesi ve zihin kalıpları eşliğinde algılar. Zira insan, dünyayı tanıırken, hayatı anlamlandırırken ve kendisini değerlendirirken küçük yaşlardan itibaren içinde bulunduğu zaman ve mekâna bağlı olarak gelişen zihin kodlarını kullanır. Bu kodlar zihniyetin anahtarları olup iyi ile kötüyü, güzel ile çirkin, doğru ile yanlış ayırt etmede birer kıstas görevi görür. İslâm dini, insanın saygınlığına ve can dokunulmazlığına dair haksız bir müdahale olarak kabul ettiği intiharı, şekli ve gayesi ne olursa olsun kesinlikle reddeder. Doç. Dr. Huriye Martı, “Dinî Referanslar Çerçevesinde İntihar Olgusu ve İntiharı Besleyen Düşünce Kalıplarıyla Mücadele” başlıklı makalesinde intihar olgusunu dinin temel metinleri ışığında değerlendirerek modern zamanlarda artış gösteren intiharı kolaylaştırdığı düşünülen birtakım zihinsel kodlar üzerin-

den intihar olgusuyla başa çıkabilmenin yollarını bizimle paylaştı.

Hz. Peygamber, vefatından yaklaşık üç ay kadar önce hac ibadetini edâ etmek için Mekke'ye gitmiştir. O'nun Müslümanları hacca daveti üzerine on binlerce Müslüman o yıl hac mevsiminde Mekke'de hazır bulunmuştur. O'nun bu haccı için "Vedâ haccı", burada yüz bin civarında Müslümana yaptığı konuşmaya da "Vedâ hutbesi" denilmiştir. Hz. Peygamber, burada 23 yıllık peygamberlik dönemi boyunca tebliğ ettiği dinin temel esaslarını ana hatlarıyla âdeta özetlemiştir. Bu esaslar aynı zamanda bütün insanlık için evrensel temel değerler niteliğindedir. "Veda Hutbesindeki Temel Prensipler ve Kur'anî Temelleri" başlıklı makalesinde Doç. Dr. Adnan Adıgüzel, Hz. Peygamber'in Vedâ hutbesinde ele alınan temel konular ve prensiplerin Kur'an'daki karşılıklarını ele aldı.

İnsanoğlunun yaratılışı ve çoğalması konusu dinî ve felsefî çevrelerin tarih boyunca tartıştığı, pek çok teorilerin konuşulduğu bir konudur. Kur'an-ı Kerim'de konuya Araf sûresi 189 ve 190. âyetlerinde değinilmektedir. "Ortak koşma" fiilinin Hz. dem ile Hz. Havvâ'ya isnat edilebilip edilemeyeceği konusu ise tefsirciler arasında hep tartışlagelmıştır. Tartışma, tefsir kitaplarında kıraat imamlarının âyet-i kerîmeleri okuyuş farklılıkları ve okuyuşlarının manaya etkileri, âyetlerin yorumlanması konusunda Hz. Peygamber'e isnat edilen rivayetlerin etkisi, rivayetlerin delil olarak farklı kabul edilebilip edilemeyeceği ve müfessirlerin âyetlerin yorumlarına karşı yaklaşımları boyutlarıyla yer almaktadır. "A'râf sûresi 189 ve 190. âyetlerin Yorumlanmasında Rivayetlerin Etkisi Üzerine" başlıklı makalede Ahmet Yazıcı, konuya ilişkin soruların cevabını bizlerle paylaştı.

Kur'an-ı Kerim'de toplumsal bir realite olarak yetimlere yönelik birtakım düzenlemeler ve müeyyideler yer almıştır. Bu bağlamda birey ve toplum olarak yetimlere karşı yapılması gereken dinî, ahlâkî ve sosyal sorumluluklar belirlenmiştir. Câhiliye döneminde hor ve hakir görülerek aşağılanan ve toplumsal hayattan dışlanan yetimlerin, İslâm'ın getirmiş olduğu düzenleme ve uygulamalarla içinde yaşadıkları çevre ve toplumla bütünleşerek sosyal hayatta aktif rol almaları amaçlanmıştır. Kur'an'ın, yetimlerin insan onur ve haysiyetine yaraşır bir hayat sürmelerini öngördüğünü, Müslümanları yetimlere sahip çıkarak koruyup kollamaya, onların malî işlerini deruhte etmeye, eğitim ve öğretimleriyle ilgilenmeye, kısaca bireysel, fiziksel, zihinsel ve psikososyal gelişimlerini yakından izlemeye teşvik ettiğini söylemek mümkündür. "Kur'an'a Göre Yetimlerin Himayesi" başlıklı makalesinde Yrd. Doç. Dr. Ali Can, İslâm'ın Kur'an âyetlerinden hareketle yetime ve yetimin himaye edilmesine ilişkin temel öğretileri ve prensipleri değerlendirdi.

Yayın dünyamıza kazandırılan her bir eserin mevcudu tekrar etmeden, düşünce ve fikir hayatımıza katkıda bulunması beklenir. Bu nedenle yayınlanan kitapların eleştiri süzgecinden geçmesi, akademik değerlendirmelere konu edilmesi önem taşır. Kitap eleştirisi yapan eleştirmenin dayanması gereken nesnellik, bilimsellik ve ahlâkîlik gibi birtakım ilkelerin bulunmasının zorunluluğu da açıktır. Bu şartlarda yapılan her değerlendirme, bize yeni alanlar açar, farklı düşünme ve üretme becerisi kazandırır. Doç. Dr. İsmail Hanoğlu, Prof. Dr. Gürbüz Deniz'in kaleme aldığı "Anlam ve Varlık Boyutlarıyla İnsan" isimli kitap kritiği üzerinden kitap değerlendirmelerinin bilimselliği ve ahlâkîliği konusunda bize yeni kapılar açtı.

Her sayıda değerli bilim insanlarının akademik birikimlerini kıymetli okuyucularımızla buluşturduğumuz dergimizi istifadenize sunarken, Diyanet İlmî Dergi'nin Ahmet Yesevi özel sayısında tekrar buluşmayı diliyorum.

Dr. Yüksel Salman